

УДК 336.2

Сибірянська Юлія Володимирівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри
фінансів, науковий співробітник
Інституту фінансово-інноваційних
досліджень,
*ДВНЗ «Київський національний
економічний університет
імені В. Гетьмана»*

ФІСКАЛЬНІ ЕФЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВЕЛИКИХ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

В умовах економічної кризи, збільшення збитковості підприємств по країні в цілому, скорочення сукупного фінансового результату, державний бюджет наповнювався за рахунок переплат податків, у т.ч. і великими платниками податків (далі - ВПП). Вимивання коштів з обігу на користь бюджету адміністративними заходами мало катастрофічні наслідки для економіки і результатів діяльності СГД вже у 2014 р, коли фінансовий результат до оподаткування в Україні досяг свого історичного мінімуму – «-517,36» млрд грн., скоротившись за рік майже у 18 раз, і в середньому кожне третє підприємство у 2014 р стало збитковим [1]. Негативна тенденція збереглася і у 2015 р. У 2014 р через високу інфляцію реальні податкові надходження від ВПП (у постійних цінах 2002 р) згідно наших розрахунків різко знизились до рівня 2010 р. У цінах 2013 р реальні надходження від ВПП у 2014 р скоротились майже на чверть і становили лише 82,75 млрд грн. Отже, бюджет виконувався лише за рахунок інфляції та підвищення ставок податків, розширення бази оподаткування, тобто екстенсивними методами.

Проте незважаючи на величезний податковий борг, катастрофічно низький фінансовий результат до оподаткування, скорочення експорту, тощо, великі платники досі продовжують відігравати центральну роль у наповненні бюджету. ВПП, що перебувають на обліку у ЦО, в середньому забезпечують більше 30 % податкових надходжень Зведеного бюджету України, зокрема у 2014 році це 57 % податку на прибуток (хоча у 2010 році даний показник становив 80,9 %), 32 % ПДВ, 46,5 % акцизного податку, по 10 % податку на доходи фізичних осіб та інших податків [2]. Тенденції в скороченні надходжень у 2014 р від ВПП по СДП м. Донецьк, Луганськ, ЦО м. Києва на 27 % є індикаторами загострення ситуації виконання бюджету та вимагають прийняття нагальних превентивних заходів з мінімізації фіскальних ризиків.

Згідно офіційної звітності по СДПІ великі платники забезпечують близько 1/3 податкових надходжень ЗБУ, що іде в дисонанс з загальноприйнятою думкою. Проте той факт, що менше 0,2 % платників податків в Україні забезпечують більше третини податкових надходжень Зведеного бюджету, свідчить про дійсно вагоме їх значення для держави та економіки країни. Крім того існують суттєві регіональні диспропорції в розподілі сум сплачених податків та територіального розташування великих платників по Україні, а також виробленого ними ВРП. Так, великі платники Центрального офісу по роботі з ВПП у м. Києві сплачують до бюджету у 21 раз більше податків, ніж ВПП на обліку в СДПІ м. Львова [3, 4, 5]. Майже 56 % всіх надходжень від ВПП до Державного бюджету у 2013 році та 61 % у 2014 році забезпечено саме ВПП, які знаходяться на обліку в ЦО ВПП м. Києва. Ще 31 % податкових надходжень забезпечуються СДПІ м. Харкова і м. Дніпропетровська [4, 5]. Таким чином, більше 85 % надходжень від усіх ВПП до Зведеного бюджету у 2014 році припадає на платників трьох вищезазначених СДПІ.

Більше того, динаміка темпів зростання сум податків, сплачених ВПП, не відповідає темпам зростання бази оподаткування, зокрема ВВП, перевищуючи його у більше ніж 3 рази. Існують значні суми переплат податків ВПП й адміністративний тиск на них з боку контролюючих органів, що, по суті, є «вимиванням» їх грошових ресурсів з метою наповнення бюджету в короткостроковому періоді без врахування негативних наслідків цих дій у майбутньому, які в повній мірі проявились вже у 2014 році.

Незважаючи на постійний рівень переплат податків ВПП, індикативні показники податкових надходжень Державного бюджету по них все рівно не виконуються. А за умови відсутності переплат, планові показники були б виконані менше ніж на 82 %. У 2014 р план надходжень не виконано в середньому на 10–15 % по кожній СДПІ, крім м. Одеси, де 100,4% виконання плану, та м. Луганськ, де 68 % виконання плану [4].

Основними податками, якими наповнюють бюджет ВПП є податок на прибуток підприємств, ПДВ та акцизний податок із вироблених в Україні товарів. У 2014 р відбулися структурні зрушення в бік податків на споживання по ЦО (м. Київ) та по СДПІ Львова. В цілому, від 60 до 80% податкових платежів ВПП у 2014 році припадає на податки на споживання (у т.ч. нововведений у 2014 році ПДВ на лікарські засоби). Враховуючи зниження купівельної спроможності населення, у 2015 році існують ризики скорочення реальних надходжень бюджету та недовиконання плану.

Вважаємо, що залежно від реального фіскального значення, великих платників податків доцільно розділити на три категорії:

– суб'єкти господарювання, які дійсно є великими платниками і порівняно з іншими ВПП забезпечують левову частку податкових платежів

до бюджету. Зокрема, АТ «Філіп Моріс Україна» (СДПІ м. Харкова), який забезпечує більше третини надходжень акцизного податку від тютюнових виробів Зведеного бюджету України.

– суб'єкти господарювання, які віднесені до категорії великих лише за рахунок значних оборотів в господарській діяльності, а фактично мають або нульовий прибуток (чи навіть збиток), або податковий борг, або ж не сплачують податки через використання податкових пільг (чи декілька ознак одночасно). Якщо до 2014 року податковий борг ВПП становив майже п'яту частину всього податкового боргу по Україні, то на середину 2015 року цей показник зріс до 90 %, а кількість боржників серед ВПП за останні півтора року зросла у 4,5 рази [5];

– суб'єкти господарювання, які були включені до Реєстру за даними попереднього року без врахування їх реального фінансового становища у поточному році. Як наслідок, деякі з таких суб'єктів були визнані банкрутами у звітному році та ліквідовані.

Взагалі, на якість та повноту оцінки фіскальних та економічних ефектів функціонування великих платників впливають ряд чинників, зокрема: недосконалість та неповнота обліку по СДПІ, що зумовлює викривлення інформації в офіційних звітних документах територіальних СДПІ про дійсні суми сплачених податків; відсутність доступу до інформації про суми сплачених податків ВПП, які залишались на обліку у звичайних податкових інспекціях; починаючи з 2014 року Державна статистика ведеться без АРК та подекуди без окупованих територій Сходу України, що зумовлює неузгодженість макрофінансових показників до і після 2014 років та вносить викривлення у результати аналізу.

Безпідставно завищені фіскальні очікування щодо ВПП позначаються на виконанні бюджету та фіскальній поведінці платників, їх фінансових результатах, що в повній мірі негативно проявилось у 2014–2015 роках. Враховуючи невелику кількість ВПП у загальній кількості платників по Україні, контролю за ними потрібно приділяти особливу увагу, при чому позитивним було б подальше запровадження горизонтального моніторингу, налагодження партнерських відносин держави з такими платниками. Крім того, державі необхідно проводити досить виважену фіскальну політику, так як ВПП це не лише донори бюджету, а й рушії економіки: можливість створення нових робочих місць, скорочення безробіття, збільшення доходів, а отже і купівельної спроможності населення, ввезення іноземної валюти в країну, що вплине на золотовалютні резерви, можливість стабілізації економіки та повернення у перспективі до сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Звіт Міжрегіонального головного управління ДФС – Центрального офісу з обслуговування великих платників «Про виконання Плану роботи на 2014 рік» // Державна фіскальна служба України. – 2015. – 50 с.
3. Звіти Міжрегіонального головного управління Міндоходів – Центрального офісу з обслуговування великих платників «Про виконання Плану роботи на 2013 рік» // Міністерство доходів і зборів України. – 2014. – 33 с.
4. Звіти роботи Спеціалізованих державних податкових інспекцій з обслуговування великих платників податків по регіонам за 2013 та 2014 роки
5. Міжрегіональне головне управління ДФС - Центральний офіс з обслуговування великих платників. Офіційний сайт. Режим доступу: <http://officevp.sfs.gov.ua/diialnist/plani-ta-zviti-roboti/>

УДК 330.11

Солоха Дмитро Володимирович,
д.е.н., професор,
Заїчко Ірина Володимирівна,
Київський національний
університет культури і мистецтв

ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Виклики і погрози нового століття, створення нової міжнародної фінансової структури вимагають в Україні формування концептуальної відповіді на істотні зміни як в матеріальній сфері діяльності людини, так і у сфері таких тонких інструментів як фінансова політика.

Така відповідь вимагає розробки довгострокової національної фінансової стратегії, яка б утримувала сукупність специфічних, вивірених світовою практикою інструментів активної фінансової дії на суб'єкти господарської діяльності для залучення до ринкового обороту нових джерел зростання економіки, зниження її уразливості від несприятливих зовнішніх умов розвитку.

Національна фінансова стратегія країни повинна відповідати критеріям соціальної ефективності. Це, з одного боку, інноваційна розвиненість і збалансованість фінансової системи, її здатність до виживання в умовах дестабілізації світових фінансів і зміни цінової кон'юнктури. З іншого боку,